

К. Бялоблоцкі

ОСОБЛИВОСТІ ІМІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У КРАЇНАХ ВИШЕГРАДСЬКОЇ ГРУПИ

Проаналізовано патерни імміграційних процесів у країнах Вишеградської групи. Визначено структуру причин імміграції першого покоління до країн Вишеградської групи. З'ясовано подібності й відмінності імміграційних процесів у країнах Вишеградської групи.

Ключові слова: міграція, імміграція, імміграційний процес, патерни імміграційних процесів, причини імміграції, країни Вишеградської групи.

Імміграція стала одним із найбільших викликів для країн Вишеградської групи (і загалом у світі), починаючи з кінця ХХ ст., але більшою мірою з початку ХХІ ст., навіть попри те, що міграційні процеси стосувались країн регіону впродовж усього їхнього існування. З іншого боку, імміграція багато в чому позиціонується як доволі сприятливе явище, бо воно позитивно корелює з соціально-економічними процесами, які відбуваються у різних країн регіону. Відтак аналіз особливостей імміграційних процесів у країнах Вишеградської групи має якщо не визначальне, то принаймні важливе значення, оскільки іммігранти стали невід'ємною, необхідною та водночас проблемною частиною життя країн регіону, засобом вирішення демографічної й економічної (насамперед, із 2008 – 2009 рр.) кризи, а також стимулятором загострення соціальних, релігійних, політичних та етнічних проблем тощо [1]. Часто це зумовлено тим фактом, що в країнах Вишеградської групи спостерігається нестабільність на ринку праці. Саме тому врахування особливостей імміграційних процесів у них повинне бути усебічним та різнонаправленим.

Проблематика особливостей імміграції у країнах Вишеградської групи розглянута в доробках таких вчених, як: М. Анацька, П. Барса, А. Барсова, В. Бенч, С. Броучек, М. Брунарська, П. Вармірш, А. Вейнар, І. Годрі, М. Горакова, А. Горни, І. Грабовська-Лусінська, Б. Дівінські, Д. Дрбоглав, А. Задоя, М. Лесінська, М. Окольські, М. Паленік, М. Радванські, Б. Сольтез, Д. Стола, В. Стрелковський, К. Ігліцька, М. Лесінська, А. Фіхел, Д. Чермакова. Метою статті є визначення особливостей імміграційних процесів у країнах Вишеградської групи.

Приступаючи до аналізу патернів імміграційних процесів у країнах регіону, доцільно зауважити, що вони, принаймні на сучасному етапі свого протікання, зумовлені колосальними змінами у політичній, економічній та соціальній системах країн Вишеградської групи та загалом Центрально-Східної Європи, які свого часу, а зокрема наприкінці 80-х – на початку 90-х рр. ХХ ст., тобто після падіння “залізної завіси” й залучення великої території низки країн у світову господарську і міграційну систему, призвели до формування “нової” системи взаємодії в Європі. Відтак різні трансформаційні процеси, які відбувались у суспільно-політичному та соціально-економічному житті спершу перехідних, а згодом політично й економічно усталених практик країн Вишеградської групи, значно вплинули на імміграційну ситуацію в регіоні [2]. У цьому зрізі та зважаючи на дію економічних, соціальних, демографічних,

політичних, етнічних, освітніх, морально-психологічних, військових, екологічних й інших чинників, які діють одночасно і зумовлюють гнучку динаміку в демографічній ситуації, особливо значущими виявились нові умови переміщення імміграції, а також сприятлива зовнішньополітична ситуація в регіоні.

Виявилось це у тому, що якщо не із 90-х рр. ХХ ст., то хоча б з початку ХХІ ст. і до фінансово-економічної кризи (пік якої припав на 2008 – 2009 рр.), Вишеградська група була однією з найінтенсивніших за темпами економічного зростання, хоча навіть попри це у ній спостерігалось суттєве відставання від країн Західної Європи. Прослідковувалось це у тому факті, що в регіоні відбувались структурні кількісні та якісні зміни в економіці, прискорилося зростання промислового виробництва, а в Польщі, Словаччині і Чехії воно почало зростати швидше за ВВП [3]. Відтак вже у 2000 – 2006 рр. країни Вишеградської групи усереднено досягнули піку темпів зростання ВВП, починаючи із 90-х рр. ХХ ст. Хоча, з іншого боку, темпи економічного зростання країн регіону були не надто високими серед держав із ринками, що розвивались і формувались [4]. Водночас примітно і те, що саме в Угорщині, Польщі, Словаччині та Чехії був чи не найбільш ринково реформований підхід до ведення економіки. Це виявлялось у більшій відкритості економіки на зовнішній ринок, що було пов'язано з більш раннім початком реформ у цій групі країн (на відміну від інших посткомуністичних країн Європи).

Це призвело до ситуації, відповідно до якої імміграційні процеси до країн регіону, принаймні на стику часу до та після їхнього вступу в ЄС у 2004 р., значною мірою почали визначатись *соціально-економічними чинниками*, зокрема відмінностями в розмірах заробітної плати в окремих державах (зокрема походження та призначення іммігрантів). Додатково на імміграційні процеси вплинули й такі чинники, як доволі значний рівень дефіциту певних груп працівників у країнах Вишеградської групи, які внаслідок цього були вкрай залежними від притоку робочої сили із країн походження іммігрантів. Також доцільно згадати про такі чинники імміграції до країн регіону, як умови праці, наявність можливостей для професійної самореалізації, якість системи освіти, доступність охорони здоров'я тощо. Вони позначились на диференціації та структуризації імміграційних процесів до Вишеграду. Загалом інтегральним чинником імміграції до країн регіону виявились і досі виявляються рівень та якість життя, які вимірюються у високому (порівняно з країнами походження іммігрантів) показнику індексу людського розвитку, що акумулює у собі такі маркери, як тривалість життя, грамотність і охоплення навчанням, ВВП на душу населення, співвідношення цін на споживчий кошик, умови праці (насамперед для осіб, які займаються розумовою працею) тощо.

На противагу, значною мірою на регулювання імміграційних процесів до країн Вишеградської групи вплинули заходи (висловлені з боку ЄС, особливо до і після того, як Угорщина, Польща, Словаччина та Чехія стали його членами) *посилення контролю* на своїх кордонах, а відтак і на зовнішніх кордонах Європейської унії. Виявилось це у тому, що в межах країн Вишеградської групи поступово вводився новий порядок перетину кордонів, аналогічний тому, що уже до цього (раніше) застосовувався в ЄС. Окрім того, ще в 1998 р., із метою виконання євроінтеграційних вимог ЄС, Польща ввела візовий режим для громадян країн, які не мали з нею угод про реадмісію [5]. З часом почалось суттєве посилення візового режиму для поїздок громадян країн, які не належать до ЄС. Окрім того, значно посилено й вимоги до видачі віз, насамперед довготривалих. Наприклад, відповідно до чеського законодавства про іноземців, звернення за такими

візами допускається лише через дипломатичні представництва країни за кордоном. Окрім того, у Чехії було впроваджено жорсткі санкції проти працедавців, які використовують іноземних робітників без належних дозволів. В Угорщині ж було введено порядок, відповідно до якого працедавець, який нелегально наймає іммігранта, повинен заплатити штраф, що в кілька разів перевищує виплачену робітникові заробітну плату [6]. За аналогією, значно більші, аніж до початку XXI ст., зусилля спрямовувались і досі спрямовуються на посилення охорони східного кордону ЄС та відповідно національних кордонів країн Вишеградської групи [7]. Паралельно із євроінтеграційними процесами у регіоні набули чинності нові закони про біженців й іноземців: так, в Угорщині в 1998 р. відмінено норму законодавства, відповідно до якої країна надавала притулок лише вихідцям з європейських країн; у Чехії відмінено положення, за яким статус біженця надавався іноземцеві лише на п'ять років. На додаток, в Угорщині у 2001 р. було прийнято закон про закордонного угорця, згідно з яким етнічні угорці, які є громадянами інших країн, отримали певні привілеї щодо в'їзду, перебування, працевлаштування, навчання на території Угорщини [8]. У тому ж році у Польщі створено спеціальний орган у справах репатріантів та іноземців, до компетенції якого віднесено регулювання репатріації, імміграції на основі возз'єднання сімей, ведення реєстру іноземців, управління центрами розміщення біженців тощо. В Угорщині в рамках Міністерства внутрішніх справ також створено новий орган, відповідальний за прикордонний контроль і надання притулку [9]. Після 2010 р., але особливо з 2015 р. (від початку нового етапу міграційної кризи) в різних країнах Вишеградської групи (однак передусім в Угорщині й меншою мірою в Польщі та Словаччині) простежувалось і ускладнення, і одночасно деяке спрощення імміграційного законодавства. Відтак ЄС, як і раніше, продовжив бути занепокоєним припливом додаткових контингентів іммігрантів. І це навіть попри той факт, що, на відміну від сьогодні, після набуття країнами Вишеградської групи членства в Європейській унії було встановлено так званий "перехідний період" (у п'ять років), упродовж якого вільне пересування їх (країн аналізованого регіону) громадян залишалось обмеженим [10]. Тільки в 2007 р. Угорщина, Польща, Словаччина та Чехія приєдналися до Шенгенської угоди "Про скасування паспортного митного контролю між країнами Європейського Союзу".

Врахування внутрішніх та зовнішніх чинників міграційних процесів суттєво позначилось на імміграційній ситуації у країнах Вишеградської групи, які в цьому контексті далеко *не позиціонуються як гомогенні* (табл. 1, 2). Для прикладу, станом на 2015 р. (і раніше) серед країн регіону у сумарному та щорічному зрізі переважно іммігрантськими були Угорщина, Словаччина і Чехія, але не Польща, яка була виражено емігрантською. Станом на 2015 р. (а також і раніше) серед країн Вишеградської групи активними прикладами залучення іммігрантів (у кількісному розрізі) були, передусім, Польща, Угорщина і Чехія, сумарне населення яких також відповідно було більшим у регіоні. Примітно й те, що впродовж 1990 – 2000 рр. в Угорщині й упродовж всього періоду з 1990 р. у Польщі сумарна кількість іммігрантів скорочувалась, а натомість із 1990 р. у Чехії та Словаччині, а також із 2000 р. в Угорщині – зростала. Зростання кількості іммігрантів зумовлювалось двома наборами причин: з одного боку, приріст кількості іммігрантів відбувався внаслідок покращення соціально-економічних умов розвитку країн регіону; з іншого – кількість іммігрантів у деяких державах регіону зростала внаслідок того, що вони почали позиціонуватись не як країни остаточного призначення, а як країни проміжного перебування іммігрантів. У відсотковому розрізі (від всього населення країн

регіону) найбільшою є частка іммігрантів традиційно в Угорщині, а найменша – у Польщі, що в контраверсії з кількісними даними. Також зауважимо, що частка іммігрантів останнім часом зросла в усіх країнах регіону, за винятком Польщі.

Таблиця 1

**Ключові кількісні показники імміграції у країнах Вишеградської групи
(1990 – 2015 рр., у сумарному зрізі) [11, 12]**

Країна	Роки					
	1990	1995	2000	2005	2010	2015
<i>Сумарна кількість населення в країнах Вишеградської групи (1990 – 2015 рр.), у десятках тисяч</i>						
Угорщина	1 039	1 035	1 022	1 010	1 002	989
Польща	3 820	3 859	3 849	3 846	3 858	3 861
Словаччина	528	536	539	539	541	542
Чехія	1 032	1 034	1 026	1 023	1 051	1 054
<i>Сумарна кількість іммігрантів у країнах Вишеградської групи (1990 – 2015 рр.), у сумарному зрізі</i>						
Угорщина	347 510	322 234	296 957	366 787	436 616	449 632
Польща	1 127 771	964 725	825 251	722 509	642 417	619 403
Словаччина	41 295	69 323	116 376	130 491	146 319	177 190
Чехія	110 394	165 592	220 789	322 540	397 785	405 093
<i>Сумарна частка іммігрантів від всього населення в країнах Вишеградської групи (1990 – 2015 рр.), у %</i>						
Угорщина	3,3	3,1	2,9	3,6	4,4	4,6
Польща	3,0	2,5	2,1	1,9	1,7	1,6
Словаччина	0,8	1,3	2,2	2,4	2,7	3,3
Чехія	1,1	1,6	2,2	3,2	3,8	3,8
<i>Сумарна частка жінок-іммігрантів від всієї сумарної кількості іммігрантів у країнах Вишеградської групи (1990 – 2015 рр.), у %</i>						
Угорщина	55,1	54,3	53,5	52,5	51,9	50,9
Польща	57,2	58,1	59,0	58,9	59,2	58,5
Словаччина	56,0	56,0	56,0	55,0	54,3	52,8
Чехія	48,0	46,7	46,0	43,7	40,7	42,8
<i>Сумарна кількість біженців у країнах Вишеградської групи (1990 – 2015 рр.), у сумарному зрізі</i>						
Угорщина	36 062	11 934	5 027	8 046	5 414	2 693
Польща	0	600	1 020	4 604	15 555	16 438
Словаччина	0	746	457	368	461	701
Чехія	0	2 655	1 209	1 829	2 449	2 979

Це кореспондується із показниками зміни сумарної кількості іммігрантів у країнах Вишеградської групи впродовж 1990 – 2015 рр. Так, помічено (табл. 2), що показник сумарної кількості іммігрантів постійно нелінійно (зі спадами і підйомами) зростав у Словаччині та Чехії, став від'ємним (щоправда, з постійним підйомом) у Польщі, спочатку (до 2000-х рр.) від'ємним, а згодом додатним (зі спадами і підйомами) – в Угорщині. Найбільше відсоткове зростання (щодо попереднього періоду) сумарної кількості

іммігрантів серед країн Вишеградської групи відбулось у 1990 – 2000 рр. у Словаччині, а найбільше скорочення – в аналогічний період у Польщі. Відтак сумарна кількість іммігрантів від 1990 до 2015 рр. серед аналізованих країн регіону скоротилась тільки у Польщі, а натомість зросла в Угорщині, Чехії та Словаччині. З іншого боку, загально регіонально тенденції імміграційних процесів стали подібними впродовж періоду 2010 – 2015 рр.

Таблиця 2

Показники зміни сумарної кількості іммігрантів у країнах Вишеградської групи (1990 – 2015 рр., у сумарному зрізі), у відсотках [13]

Країна	Роки				
	1990 – 1995	1995 – 2000	2000 – 2005	2005 – 2010	2010 – 2015
Угорщина	-1,51	-1,63	+4,22	+3,49	+0,59
Польща	-3,12	-3,12	-2,66	-2,35	-0,73
Словаччина	+10,36	+10,36	+2,29	+2,29	+3,83
Чехія	+8,11	+5,75	+7,58	+4,19	+0,36

Окрім того, окреслені вище тенденції та висновки співвідносяться із щорічною кількістю довготермінових іммігрантів у країнах Вишеградської групи впродовж 2004 – 2015 рр. (тобто після вступу країн регіону в ЄС, коли повною мірою почали діяти внутрішні і зовнішні чинники міграції).

Для прикладу, зафіксовано, що щорічна кількість іммігрантів із 2004 р.: зростає – перманентно (за винятком 2010 – 2011 рр.) у Польщі і з деякими коливаннями в Угорщині; суттєво коливається – в Словаччині; спочатку (до 2008 р.) зростала, а згодом (з 2009 р.) почала різко скорочуватись – у Чехії (табл. 3). Трендом є те, що кількість іммігрантів у регіоні зростала в 2004 – 2007 рр., скорочувалась, за винятком Польщі, – в 2008 – 2010 рр., але знову (за винятком Чехії) почала зростати з 2010 р. Це означає, що кількість іммігрантів у країнах Вишеградської групи різко спадала (але не була найнижчою впродовж 2004 – 2015 рр.) у період фінансово-економічної кризи, а різко зростала (хоча і не обов'язково до найвищих рівнів) – у періоді після вступу в ЄС і первинного подолання фінансово-економічної кризи. У середньому найвища щорічна кількість іммігрантів серед країн регіону властива для Польщі, а найнижча – для Словаччини. Станом на 2015 р. кількість іммігрантів на 1000 жителів у країнах Вишеградської групи була такою: в Угорщині – 5,9; у Польщі – 5,7; у Чехії – 2,8; у Словаччині – 1,3. Сумарно у випадку Чехії та Словаччини – це найнижчі, а у випадку Угорщини й Польщі – дуже низькі показники на рівні інших країн ЄС.

Таблиця 3

Щорічна кількість довготермінових іммігрантів у країнах Вишеградської групи (2004 – 2015 рр., у щорічному зрізі) [14]

Рік	Угорщина	Польща	Словаччина	Чехія
1	2	3	4	5
2004	24 298	9 495	4 460	53 453
2005	27 820	9 364	5 276	60 294
2006	25 732	10 802	5 589	68 183
2007	24 361	14 995	8 624	104 445
2008	37 652	15 275	8 765	108 267
2009	27 894	189 166	6 346	75 620

Закінчення табл. 3

1	2	3	4	5
2010	25 519	155 131	5 272	48 317
2011	28 018	157 059	4 829	27 114
2012	33 702	217 546	5 419	34 337
2013	38 968	220 311	5 149	30 124
2014	54 581	222 275	5 357	29 897
2015	58 344	218 147	6 997	29 602
В середньому	33 907	119 964	6 007	55 804

Що стосується з'ясування структури *причин імміграції* першого покоління (тобто вперше для певної людини) до країн Вишеградської групи, то компаративно узагальнено, що іммігранти найчастіше переїжджають до країн регіону з сімейних причин, дещо рідше – з причин працевлаштування (робота може бути знайдена або ж не знайдена до моменту переїзду), а найрідше – із освітніх й інших причин (табл. 4).

Таблиця 4

Структура причин імміграції першого покоління (вперше для людини) до країн Вишеградської групи (станом на 2014 р., у річному зрізі), у тис. осіб [15]

Країна	Сімейні причини	Освітні причини	Робота, знайдена до імміграції	Робота, не знайдена до імміграції	Міжнародний захист або притулок	Інші причини	Причин невідомо
Угорщина	57,1	7,0	13,8	32,2	н.д.	14,5	3,7
Польща	39,0	12,7	7,2	11,6	н.д.	5,9	н.д.
Словаччина	27,0	н.д.	н.д.	н.д.	н.д.	н.д.	н.д.
Чехія	122,5	15,7	42,5	48,2	1,7	12,8	н.д.

Своєю чергою, за кількісною і відсотковою структурою походження імміграція до країн Вишеградської групи характеризується тим (принаймні в 2013 – 2015 рр.), що: а) в Угорщині найбільше іммігрантів з тієї ж таки Угорщини за походженням (у формі рееміграції; до того ж, як і в інших країнах регіону, йдеться про осіб, які залишили, у цьому випадку, Угорщину, переїхали в іншу країну, але там можливо набули нове громадянство), значно менше – з країн за межами ЄС, а найменше – з країн у межах ЄС (окрім того, в Угорщині одна із найбільших у ЄС, а не лише в аналізованому регіоні частка реемігрантів у структурі іммігрантів); б) у Польщі найбільше іммігрантів із країн за межами ЄС, менше – з тієї ж таки Польщі (у формі рееміграції), а найменше – з країн ЄС; в) у Словаччині найбільше іммігрантів як реемігрантів, менше – з країн ЄС, а найменше – з країн поза межами ЄС (окрім того, у Польщі та Словаччині частки реемігрантів та іммігрантів із інших країн сумірні чи близькі до сумірних, як і в більшості країн ЄС); г) у Чехії найбільше іммігрантів з країн ЄС, менше – з країн поза межами ЄС, а найменше – як реемігрантів (водночас частка іммігрантів з інших країн у Чехії одна з найбільших у ЄС) (табл. 5). Відтак, із країн Вишеградської групи найбільше реемігрантів властиво для Угорщини й Словаччини, а найменше – для Чехії; найбільша частка іммігрантів із країн ЄС у Словаччині і Чехії, а найменша – в Угорщині та Польщі; найбільша частка іммігрантів з країн за межами ЄС у Польщі й Чехії, менша – в Угорщині, а найменша – в Словаччині. Основними країнами громадянства іммігрантів (не враховуючи реемігрантів) у державах Вишеградської групи станом на кінець 2015 р. – початок 2016 р. були: а) в Угорщині: Румунія – 19,0%, Китай – 12,7%, Німеччина – 12,4%, Словаччина – 6,0%, Україна – 4,3%, інші країни – 45,6%; б) у

Польщі (станом на кінець 2013 р.): Україна – 31%, В'єтнам – 11%, Росія – 10%, Білорусь – 9%, Китай і Вірменія – по 4%, інші країни – 31%; в) у Словаччині: Чехія – 18,9%, Угорщина – 14,0%, Румунія – 8,2%, Польща – 8,2%, Німеччина – 5,8%, інші країни – 44,3%; г) у Чехії: Україна – 23,5%, Словаччина – 21,4%, В'єтнам – 12,2%, Росія – 7,3%, Німеччина – 4,3%, інші країни – 31,3%.

Таблиця 5

Структура (кількісна та відсоткова) походження імігрантів у країнах Вишеградської групи (2013 – 2015 рр., у щорічному зрізі) [16]

Країна	З тієї ж країни (рееміграція) (№ / %)	З країн ЄС (№ / %)	З інших країн (№ / %)	З інших джерел походження (№ / %)	З невідомих джерел походження (№ / %)	Загалом (№ / %)
2013 р.						
Угорщина	17 718	10 448	10 802	0	0	38 968
Польща	131 431	29 631	59 035	58	156	220 311
Словаччина	2 674	1 968	507	0	0	5 149
Чехія	5 326	14 018	10 780	0	0	30 124
2014 р.						
Угорщина	28 577	10 537	15 451	7	9	54 581
Польща	127 780	27 237	67 005	84	169	222 275
Словаччина	2 939	1 974	444	0	0	5 357
Чехія	5 759	14 752	9 386	0	0	29 897
2015 р.						
Угорщина	32 557 / 55,8	10 549 / 18,1	15 221 / 26,1	8 / 0,0	9 / 0,0	58 344 / 100
Польща	84 784 / 38,9	29 395 / 13,5	103 883 / 47,6	43 / 0,0	42 / 0,0	218 147 / 100
Словаччина	3 223 / 46,1	3 109 / 44,4	665 / 9,5	0 / 0,0	0 / 0,0	6 997 / 100
Чехія	4 478 / 15,1	14 505 / 49,0	10 619 / 35,9	0 / 0,0	0 / 0,0	29 602 / 100

Що ж стосується структури імміграції, то в ній особливу роль відіграють біженці (див. табл. 1). Примітно, що їхня кількість (щоправда, з офіційним статусом біженців) з-поміж імігрантів почала, якщо не з 1990 р., то принаймні із 2000 р., зростати у всіх країнах Вишеградської групи за винятком Угорщини, для якої властиве перманентне зменшення кількості осіб із офіційним статусом біженця (однак за винятком періоду після 2015 р.). Найбільше біженців у сумарному розрізі в таких країнах Вишеградської групи, як Польща, значно менше – в Угорщині та Чехії, а найменше – в Словаччині. Щоправда з 2014 – 2015 рр. кількість заяв на отримання статусу біженця найбільшою є саме в Угорщині, що зумовлено проблемами європейської міграційної кризи.

У цьому контексті важливою є статистика про динаміку кількості імігрантів-заявників на пошук притулку в країнах Вишеградської групи (табл. 6).

Зокрема, з'ясовано, що впродовж 2008 – 2016 рр. кількість таких заяв: а) постійно зростала тільки у Польщі; б) постійно скорочувалась винятково у Словаччині; в) є приблизно сталою тільки у Чехії; г) з 2015 р. найрізкіше зросла в Угорщині (що теж було пов'язано з розпалом міграційної кризи). Загалом же у країнах Вишеградської групи кількість імігрантів-заявників на пошук притулку була (в аналізованій період) найнижчою (з подальшим зростанням) у 2008 р., а найвищою (з подальшим спаданням) – у 2015 р.

Таблиця 6

**Динаміка кількості іммігрантів-заявників на пошук притулку в країнах
Вишеградської групи (2008 – 2016 рр., у щорічному зрізі) [17]**

Країна	Роки			
	2008	2012	2015	2016
Угорщина	3 175	2 155	177 135	29 430
Польща	8 515	10 750	12 190	12,305
Словаччина	895	730	330	145
Чехія	1 645	740	1 515	1 475
Разом	14 230	14 375	191 170	31 062

Зауважимо також, що структура рішень щодо іммігрантів-заявників на пошук притулку у країнах Вишеградської групи зазвичай була не на їхню користь. Про це засвідчує статистика за 2016 р., адже впродовж нього: притулок згідно з Женевською конвенцією отримали тільки 30 осіб (найбільше у Польщі), притулок у формі гуманітарного статусу отримали 15 осіб (тільки у Польщі), статус допоміжного захисту отримали тільки 60 осіб (найбільше у Польщі), статус тимчасового захисту отримали лише 5 осіб (винятково в Угорщині), а відмовлено у статусі майже 2400 особам (найбільше у Польщі та Угорщині) (табл. 7).

Таблиця 7

**Структура рішень щодо іммігрантів-заявників на пошук притулку в країнах
Вишеградської групи (за 2016 р., у річному зрізі) [18]**

Країна	Статус відповідно до Женевської конвенції	Гуманітарний статус	Статус допоміжного захисту	Статус тимчасового захисту	Загалом позитивні рішення	Відмовлено у статусі	Разом
Угорщина	5	0	0	5	5	765	775
Польща	20	15	50	0	85	1 200	1 285
Словаччина	5	0	0	0	5	20	25
Чехія	0	0	10	0	10	395	405
Разом	30	15	60	5	105	2 380	2 490

Приблизно ідентична ситуація із отриманням громадянства іммігрантами в країнах Вишеградської групи. До того ж незалежно від їхніх країн походження – чи то з ЄС, чи то з поза меж ЄС. Це було притаманно країнам регіону не лише на момент аналізу, а й раніше, тобто є тенденцією їхньої міграційної політики (табл. 8). Зафіксовано, що: а) найбільший відсоток іммігрантів, які отримують громадянство, притаманний для Угорщини (насамперед у 2012 р.) та Польщі – у середньому на рівні 5%; б) найменший відсоток іммігрантів, які отримують громадянство, притаманний для Словаччини та Чехії – в середньому на рівні 0,4%; в) громадянство країн Вишеградської групи частіше отримують іммігранти з країн поза межами ЄС, а не з країн у межах ЄС; г) приріст відсотка отримання громадянства іммігрантами у країнах Вишеградської групи властивий для Чехії, спад – для Угорщини та Польщі, а приблизно ідентична ситуація – для Словаччини.

Таблиця 8

**Відсоток імігрантів, які отримали громадянство країн
Вишеградської групи (2009 – 2015 рр., у щорічному зрізі) [19]**

Країна		Відсоток імігрантів-громадян не країн ЄС, які отримали громадянство, %	Відсоток імігрантів-громадян країн ЄС, які отримали громадянство, %	Відсоток всіх імігрантів, які отримали громадянство, %
Угорщина	2009 р.	2,27	3,70	3,11
	2012 р.	5,73	18,21	12,84
	2015 р.	1,73	3,62	2,78
Польща	2009 р.	7,69	1,14	5,20
	2012 р.	5,53	0,15	4,42
	2015 р.	4,75	0,22	3,67
Словаччина	2009 р.	0,85	0,28	0,50
	2012 р.	1,05	0,15	0,36
	2015 р.	1,41	0,22	0,50
Чехія	2009 р.	0,34	0,18	0,28
	2012 р.	0,46	0,32	0,41
	2015 р.	0,81	0,20	0,57

Спільним атрибутом іміграційних процесів у країнах Вишеградської групи є те, що вони ґрунтуються на міграційній стратегії, пов'язаній із програмами управління міграцією [20]. Це зумовлено передусім тим фактом, що в країнах регіону іміграційне питання загострилось відразу після того, як вони відкрили свої кордони, адже до них почався наплив як тимчасових, так і довгострокових імігрантів [21]. Вже згодом іміграційні процеси в регіоні почали відбуватись за певними *патернами й подібностями*, з-поміж яких найпринциповішими є такі: 1) наявність (як і загалом у ЄС) серйозних недоліків в іміграційній статистиці, на підставі чого втрачається достовірна інформація про важливі міграційні та інтеграційні реалії і характеристики, а відтак не гармонізуються бази даних та робота між відповідними міністерствами й відомствами; 2) зумовленість негативними демографічними та соціально-економічними тенденціями й перспективами для імігрантів у країнах їхнього походження і населення країн Вишеградської групи на тлі ситуації у країнах Західної Європи, а також загалом політичною стабільністю, географічною і культурною близькістю й існуючими іміграційними мережами; 3) існування спільної і базової законодавчої міграційної структури, якої змушені дотримуватись всі країни ЄС, принаймні у всіх питаннях за винятком таких сфер, як натуралізація, економічна міграція чи моделі інтеграції імігрантів; 4) концентрація імігрантів на райони столичних міст чи інші значно урбанізовані регіони; 5) сприйняття іміграції як явища додаткового, а не конкурентного та конфронтаційного спрямування в соціально-економічних процесах [22].

Водночас, як можна прослідкувати із запропонованих вище статистичних даних, для країн Вишеградської групи притаманно значно *більше відмінностей* в іміграційних процесах і їхніх наслідках. Прослідковано, що: а) найбільш зрілою іміграційною країною регіону є Чехія, яка суттєво лібералізувала та спростила іміграційні процедури, внаслідок чого імігранти прибувають до Чехії переважно не на короткий, а на довгий період або ж і назавжди; б) в інших країнах регіону іміграція позиціонується як менш

важлива в абсолютних і відносних термінах, а тому зазвичай є короткостроковою або ж транзитною; в) найбільш кількісно імміграційною країною регіону є Польща, водночас із цим вона звикло є емігрантською державою, оскільки з неї виїжджає найбільше (на тлі імміграції та ситуації в сусідніх державах) населення в інші країни світу, а тому вона відчуває найбільшу нестачу робочої сили в регіоні; г) процеси етнічної рееміграції найбільше притаманні для Угорщини та Словаччини; д) процеси пошуку притулку найбільше притаманні для Угорщини та Польщі (хоча вони перебувають на дуже низькому рівні на тлі західноєвропейських країн ЄС); е) фінансово-економічна криза найменше (принаймні кількісно) позначилась на імміграційних процесах у Польщі.

Список використаної літератури

1. Патійчук В., Лавренюк Х. Особливості сучасної міграційної ситуації в країнах Центрально-Східної Європи // Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. 2013. № 10 (259). С. 50—56. (Серія: Міжнародні відносини). URL : <http://fmv-visnyk.pp.ua/wp-content/uploads/2016/2013-10/10.pdf>.
2. Там само. С. 50—56.
3. Магдич А. Спільні риси й національні особливості економіки країн Центральної та Східної Європи // Економіка розвитку. 2013. № 2. С. 34.
4. Задоя А. Общие черты и национальные особенности экономического кризиса в странах Восточной и Центральной Европы // Научные труды Донецкого национального технического университета. 2010. Вып. 37–1. С. 105.
5. Патійчук В., Лавренюк Х. Особливості сучасної міграційної ситуації в країнах Центрально-Східної Європи... С. 50—56.
6. Кіш Є. Політико-правові засади українсько-угорського кордону в контексті розширення ЄС // Людина і політика: укр. соц.-гуманіт. наук. журн. 2003. № 6. С. 18.
7. Качмарчик П. Современные и будущие тенденции трудовой миграции за пределы Польши в контексте расширения Европейского Союза. Трудовая миграция и защита прав гастарбайтеров: практика посткоммунистических стран. Кишинев: Молд. ГУ, 2003. С. 158.
8. Кіш Є. Політико-правові засади українсько-угорського кордону в контексті розширення ЄС... С. 19.
9. Патійчук В., Лавренюк Х. Особливості сучасної міграційної ситуації в країнах Центрально-Східної Європи... С. 50—56.
10. Качмарчик П. Современные и будущие тенденции трудовой миграции за пределы Польши в контексте расширения Европейского Союза... С. 167.
11. International migrant stock 2015: Migrants by Destination and Origin. United Nations, Department of Economic and Social Affairs, 2015. URL : <http://www.un.org/en/development/desa/population/migration/data/estimates2/estimates15.shtml>.
12. World Population Prospects: The 2017 Revision: Net migration rate by region, subregion and country, 1950 – 2020 (per 1,000 population); Net number of migrants (both sexes combined) by region, subregion and country, 1950 – 2020 (thousands). United Nations. Population Division: Department of Economic and Social Affairs, 2017. URL : <https://esa.un.org/unpd/wpp/DataQuery>.
13. International migrant stock 2015...
14. Population (Demography, Migration and Projections): Main tables: Immigration by age group, sex and citizenship; Acquisition of citizenship by age group, sex and former

citizenship; Residents who acquired citizenship as a share of resident non-citizens by former citizenship and sex. Eurostat. URL : <http://ec.europa.eu/eurostat/web/population-demography-migration-projections/population-data/main-tables>.

15. Migrants integration. Eurostat. URL : <http://ec.europa.eu/eurostat/web/migrant-integration/data/database>.

16. Population...

17. Ibid.

18. Ibid.

19. Ibid.

20. Drbohlav D., Lesinska M. The migration nexus of Visegrad and Eastern partner countries: concluding remarks and political guidelines // *Discovering migration between Visegrad countries and Eastern Partners* / ed. by B. Erxss, D. Karócsónyi. Budapest : HAS RCAES Geographical Institute, 2014. P. 225—233. URL : <http://www.eastmig.mtafki.hu/book/6.pdf>.

21. Drbohlav D. Patterns of Immigration in the Czech Republic, Hungary and Poland: A Comparative Perspective // *European Immigrations, Trends, Structures and Policy Implications* / ed. by M. Okolski. Amsterdam : Amsterdam University Press, 2012. P. 179—209.

22. Drbohlav D., Lesinska M. The migration nexus of Visegrad and Eastern partner countries: concluding remarks and political guidelines...

*Стаття надійшла до редакції 27.04.2018
Схвалена до друку редколегією 03.05.2018*

K. Bialoblocki

IMMIGRATION PROCESSES IN SLOVAKIA AND THE CZECH REPUBLIC: PROFILES, SIMILARITY AND DIFFERENCE

The article is devoted to analyzing profiles, similarities and differences of immigration processes in Slovakia and the Czech Republic. The author defined the evolution, structure and causes of immigration to Slovakia and the Czech Republic. It is argued that nowadays Czechia (to a much greater extent) and Slovakia (to a much lesser extent) are in the stage of positioning as immigrant states with an increasing number of foreigners who come to them for temporary or permanent residence and work. At the same time, it is observed that Slovakia is a transit country, while the Czech Republic is an immigrant country.

Key words: migration, immigration, immigration processes, profiles, similarities and differences of immigration processes, Slovakia and the Czech Republic.